

استفاده از تخصصی و تجربیات کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی در بررسی مستندات علمی داوطلبان مقطع دکتری تخصصی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی: شرح یک تجربه

محمدرضا سلیمانی^۱، شهین مجیری^۲، حسن اشرفی ریزی^۱

بیان تجربه

دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۷/۴

پذیرش مقاله: ۱۳۹۶/۹/۱۳

تاریخ انتشار: ۱۳۹۷/۵/۱۵

مقدمه

آموزش عالی یکی از عوامل مهم در توسعه اجتماعی-اقتصادی هر جامعه به شمار می‌رود (۱) و بخش مهم و حایز اهمیتی است که حوزه اثرگذاری بسیار وسیعی در دیگر نهادها و بخش‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جامعه دارد. نظام آموزش عالی در همه جوامع از یک طرف با تربیت تخصصی افراد، مدیران و رهبران، جامعه را در همه بخش‌ها آماده می‌سازد و از طرف دیگر، با رشد توانایی‌ها، نیروی و پتانسیل فکری انسان، سبب توسعه مرزهای دانش بشری می‌گردد (۲). در ایران نیز تحت تأثیر روندهای جهانی به ویژه پیدایش تحولات جمعیتی و اجتماعی پس از انقلاب اسلامی (رشد شتابان جمعیت)، ترکیب سنی جوان جامعه و افزایش تقاضا برای دسترسی به آموزش عالی، نظام آموزش عالی به شدت گسترش یافت و در حال حاضر دانشگاه‌ها شاهد بیشترین تقاضا برای آموزش عالی در سطح تحصیلات تکمیلی می‌باشند (۳).

در سال‌های اخیر، با گسترش روزافزون دوره‌های دکتری تخصصی در دانشگاه‌های کشور، داوطلبان زیادی در آزمون مربوط به آن شرکت می‌کنند. در چند سال اخیر، آزمون‌های ورودی مقطع دکتری تخصصی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در دو مرحله برگزار می‌شود. مرحله اول شامل آزمون عمومی (کتبی) است که به صورت سراسری برگزار می‌گردد و مرحله دوم شامل آزمون تخصصی (مصاحبه) به صورت ایستگاه‌های پنج‌گانه (توانمندی تخصصی، پایان‌نامه، ارایه شفاهی مطالب علمی، زبان انگلیسی و جستجوی منابع علمی) در دانشگاه‌های پذیرنده می‌باشد. در سال جاری (۱۳۹۶)، ۵۰ درصد از کل نمره آزمون به آزمون کتبی و ۵۰ درصد دیگر به مصاحبه و مستندات علمی داوطلبان اختصاص یافته بود. بنابراین، بررسی دقیق مستندات آموزشی و پژوهشی برای رعایت عدالت در پذیرش دانشجویان، امری ضروری به نظر می‌رسد. بر این اساس، با توجه به این که کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی با استفاده از دانش و مهارت‌های علم‌سنجی خود قادر به تعیین نمایه‌ها و رتبه مجلات و تشخیص مجلات معتبر از غیر معتبر می‌باشند و همچنین، به منظور ایجاد وحدت رویه در بررسی مستندات پژوهشی داوطلبان مقطع دکتری تخصصی پنج رشته «آموزش بهداشت، بهداشت محیط، کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، باکتری‌شناسی و پرستاری» که بر اساس تصمیم وزارت متبوع، مصاحبه علمی آن‌ها در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان برگزار می‌گردید، به پیشنهاد یکی از اعضای هیأت علمی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی اصفهان، تصمیم بر آن شد که کلیه

مستندات داوطلبان (۵۰۰ نفر) توسط گروهی از کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی خبره دانشگاه به صورت متمرکز و برای هر پنج رشته یک هفته قبل از مصاحبه بررسی شود. سپس نتایج بررسی برای تأیید نهایی در اختیار تیم‌های مصاحبه قرار گیرد.

شرح تجربه

برای اجرای کار، کمیته‌ای از کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی (۱۰ نفر) با تأکید بر مهارت‌های کافی در جستجو و ارزیابی اطلاعات و آثار پژوهشی، مهارت‌های علم‌سنجی و دارای سوابق سازمانی مناسب از جمله حسن شهرت، انتخاب شدند و پس از توجیبات و آموزش‌های لازم، کار بررسی مستندات تحت نظارت یکی از اعضای هیأت علمی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی آغاز گردید. بر اساس دستورالعمل مرکز سنجش آموزش پزشکی، داوطلبان باید در زمان بارگذاری سوابق و مدارک خود، ابتدا جداول مربوط به سوابق را که شامل سوابق آموزشی و سوابق پژوهشی (طرح‌های پژوهشی، مقالات، همایش‌ها، کتاب، اختراعات و اکتشافات) بود را تکمیل و بر اساس آن، مستندات را بارگذاری نمایند.

فرایند انجام کار به این صورت بود که ابتدا جداول مربوط به فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی داوطلبان پرینت گرفته شد و کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی بر اساس راهنمای امتیازدهی (کلیات این راهنما توسط وزارتخانه ارایه شده بود) و دانلود و مشاهده مستندات اقدام به امتیازدهی نمودند. از آن‌جایی که فرم امتیازدهی ارایه شده از طرف وزارتخانه فاقد جزئیات بود، فرم بررسی و جزئیات آن قبل از شروع کار مشخص گردید. در نهایت، بر اساس تصمیمات کمیته مذکور در خصوص این موارد، دستورالعملی طراحی شد که در بردارنده تصمیمات کمیته اجرایی مصاحبه بود. جزئیات تصمیم‌گیری شده در جهت رفع ابهامات دستورالعمل امتیازدهی مصوب وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی بود که برای اجرای کار در اختیار کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی قرار داده شد.

مقاله حاصل تحقیق مستقل بدون حمایت مالی و سازمانی است.

۱- دانشیار، کتابداری و اطلاع‌رسانی، مرکز تحقیقات فن‌آوری اطلاعات در امور سلامت، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران (نویسنده طرف مکاتبه)

Email: hassanashrafi@mng.mui.ac.ir

۲- کارشناس ارشد، کتابداری و اطلاع‌رسانی، مرکز تحقیقات فن‌آوری اطلاعات در امور سلامت، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، اصفهان، ایران

مختلف طی چند مرحله بررسی گردید و تأیید نهایی این بررسی‌ها در طی فرایند مصاحبه (روزهای برگزاری مصاحبه) توسط اعضای تیم ممتحن صورت گرفت. اجرای این فرایند علاوه بر افزایش دقت و سرعت بررسی مستندات علمی داوطلبان، کاهش هزینه‌ها، یکدستی در امتیازدهی بین رشته‌های مختلف و افزایش سطح تعامل کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی با اعضای ممتحن به ویژه مسئول تیم مصاحبه هر رشته، باعث برجسته‌تر شدن نقش کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی در عرصه‌های آموزشی، پژوهشی و اجرایی دانشگاه و ایجاد انگیزه مثبت در آن‌ها گردید.

پیشنهادها

با توجه به رویکرد جدید در بررسی مستندات علمی داوطلبان مقطع دکتری تخصصی؛ یعنی استفاده از قابلیت‌ها و تجربیات کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی در بررسی این مستندات و جهت بهبود این فرایند در سال‌های آینده، پیشنهادهایی ارائه گردید که در ادامه آمده است.

با توجه به این که در فرم امتیازدهی جایگاهی برای سایر سوابق علمی و اجرایی (از جمله سابقه کار مرتبط، کسب جوایز علمی و...) داوطلبان در نظر گرفته نشده بود، پیشنهاد می‌شود این مورد برای سال‌های آینده بررسی و در صورت صلاحدید، برای آن امتیازی در نظر گرفته شود.

بهتر است از تخصص کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی علاوه بر بررسی مستندات علمی داوطلبان مقطع دکتری تخصصی، در کمیته‌های منتخب و تخصصی جهت ارتقای رتبه و نیز ترفیع پایه اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های متبوعه وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی نیز استفاده شود.

به دلیل این که در فرم امتیازدهی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی کلیات بیان شده بود (عدم مشخص بودن امتیاز سایر نویسندگان به جزء نویسنده اول و مسؤول در مقالات و کتاب‌ها، نامشخص بودن امتیاز کتاب‌های منتشر شده توسط ناشران خصوصی و دولتی به تفکیک، نامشخص بودن امتیاز مجریان دوم و همکاران در طرح‌های تحقیقاتی، عدم مشخص بودن سایر آثار پژوهشی مانند مقالات مطبوعاتی، تدوین استانداردها و...)، احتمال سلیقه‌ای عمل کردن دانشگاه‌ها وجود داشت؛ بنابراین، پیشنهاد می‌گردد که این فرم امتیازدهی توسط یکی از گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی یا بورد تخصصی این رشته در وزارتخانه اصلاح شود و رویه واحدی برای اجرا در سال‌های آینده در نظر گرفته شود (این کار در گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان صورت گرفت).

پیشنهاد می‌شود که به منظور افزایش دقت در ایستگاه جستجوی منابع اطلاعاتی، یکی از کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی بدون حق نمره نیز حضور داشته باشد.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان که در فرایند بررسی مدارک دانشجویان شرکت‌کننده در آزمون مقطع دکتری تخصصی، در انتقال تجربیات به نویسندگان کمک کردند، تشکر و قدردانی به عمل می‌آید. همچنین، از مسؤولان و کارشناسان تحصیلات تکمیلی دانشگاه سیاست‌گذاری می‌گردد.

در این فرایند و طی شش روز کاری، مستندات علمی حدود ۵۰۰ نفر از داوطلبان مقطع دکتری تخصصی در پنج رشته «باکتری‌شناسی، بهداشت محیط، آموزش بهداشت، پرستاری و کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی» بررسی گردید (البته با حفظ محرمانگی اطلاعات داوطلبان) و نتیجه کار توسط تیم‌های مصاحبه مورد تأیید نهایی قرار گرفت.

به طور کلی، نقش کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی در این فرایند شامل «دانلود و پرینت سوابق و مستندات داوطلبان از سامانه معرفی شده توسط مرکز سنجش آموزش پزشکی، مطابقت مستندات بارگذاری شده با فرم سوابق، بررسی مستندات آموزشی و امتیازدهی به آن‌ها طبق دستورالعمل، جستجوی مقالات در پایگاه‌های اطلاعاتی مربوط به نمایه‌های مختلف مانند PubMed، Web of Science، Islamic World Science Citation Center (ISC) و... و نیز کتاب‌ها در سایت سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، شناسایی آثار پژوهشی معتبر از غیر معتبر و امتیازدهی به آثار معتبر بر اساس تعداد نویسندگان و نقش داوطلب (نویسنده اول یا مسؤول و...) در مورد مقالات و نیز تعداد همکاران در طرح‌های پژوهشی و ناشر دولتی و غیر دولتی در مورد کتاب‌ها و بررسی نهایی توسط سرپرست تیم و یا نماینده تیم مصاحبه برای هر رشته تخصصی» بود. در بررسی مستندات مشخص شد که تعدادی از مقالات در نمایه‌های مورد ادعا وجود نداشت و یا در مجلات غیر معتبر و جعلی چاپ شده بود. همچنین، مقالات با محتواهای یکسان که به دو زبان منتشر شده بود نیز وجود داشت که امتیاز به یکی از آن‌ها که قابلیت کسب امتیاز بیشتر بود، تعلق می‌گرفت.

پیامدها و دستاوردها

حضور کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی در بخشی از فرایند اجرایی و علمی مصاحبه‌های مقطع دکتری تخصصی، دستاوردهای مهمی برای کتابداران پزشکی و برگزارکنندگان آزمون به همراه داشت که از جمله مهم‌ترین این دستاوردها می‌توان به ایجاد یکدستی و وحدت رویه در بررسی و امتیازدهی به مستندات داوطلبان، دقت بالا و صحت امتیازدهی به مستندات پژوهشی به ویژه مقالات مجلات، کاهش زمان صرف شده اعضای تیم مصاحبه، برجسته شدن نقش کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی در پشتیبانی از فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی دانشگاه و انگیزه‌بخشی به کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی به جهت حضور در عرصه‌های جدید و تأثیرگذار بودن در فرایندهای اجرایی مهم دانشگاه اشاره نمود.

نتیجه‌گیری

آموزش عالی و به ویژه مقطع تحصیلات تکمیلی بیش از هر مقوله دیگری مورد توجه سیاستمداران، جامعه‌شناسان و اقتصاددانان قرار گرفته؛ چرا که سرمایه‌گذاری در این بخش به دلیل دستاوردهای ارزشمندی که برای جامعه به دنبال دارد، بیش از پیش اهمیت پیدا کرده است. بنابراین، انتخاب افراد شایسته در ابعاد آموزشی، پژوهشی و مدیریتی از طریق یک بستر منطقی و قانونمند ضروری است. در بخشی از فرایند آزمون مقطع دکتری تخصصی در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، پیشنهاد شد که بررسی مستندات داوطلبان به صورت متمرکز توسط کمیته‌ای متشکل از کتابداران و اطلاع‌رسانان مجرب دانشگاه انجام پذیرد. در طی این فرایند، مستندات ارائه شده داوطلبان در رشته‌های

تضاد منافع

در انجام مطالعه حاضر، نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافی نداشته‌اند.

ارجاع: سلیمانی محمدرضا، مجیری شهین، اشرفی ریزی حسن. استفاده از تخصص و تجربیات کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی در بررسی مستندات علمی داوطلبان مقطع دکتری تخصصی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی: شرح یک تجربه. مدیریت اطلاعات سلامت ۱۳۹۷؛ ۱۵ (۳): ۱۴۸-۱۴۶

References

1. Adamu AY, Addamu AM. Quality assurance in Ethiopian higher education: Procedures and practices. *Procedia Soc Behav Sci* 2012; 69: 838-46.
2. Azizi N. The status of education and research in universities: Reflection on student's views on the challenges and shortcomings of the humanities and its developmental strategies. *Proceedings of the National Congress of Humanities: Today's Situation, Tomorrow's Outlook*; 2007 Mar. 13-15; Tehran, Iran. [In Persian].
3. Maroufi Y, Shahmoradi M, Adak M. Pathology of graduate development in improving the quality of higher education. *Proceedings of the 2nd National Higher Education Congress of Iran*; 2016 May 15; Tehran, Iran. [In Persian].